

Redaktionelt forord

AF STEFAN GAARSMAND JACOBSEN & EVA KRAUSE JØRGENSEN

SLAGMARK #73
SIDER: 9-19

”Resiliens er kapaciteten af enkeltpersoner, samfund, institutioner, virksomheder og systemer til at overleve, tilpasse og vokse uanset, hvilke former for kroniske stressfaktorer og akutte chok, de oplever!” Citatet stammer hverken fra en psykolog eller en lettere pessimistisk filosof. Det er et uddrag fra *Vejles resiliensstrategi*, som blev offentliggjort i marts 2016 (Kroustrup m.fl., 2016). Den jyske by blev dermed, som den første i Norden, en del af et verdensomspændende netværk af byer, der sammen vil fremme resiliens som svar på de miljømæssige, klimamæssige og sociale udfordringer, som verdens bysamfund står overfor. Strategien erklærer, at ”resiliens handler om at turde at se fremad, møde udfordringerne, tilpasse og at investere før, det sker” og forbinder metaforer som ’sejhed’ og ’robusthed’ med ideen om resiliens. En videopræsentation af strategien fremviser forskellige dele af Vejles natur, industri og socialitet på en måde, der ligner ethvert andet fremstød for en dansk provinsby. Men den bagvedliggende speak sætter en helt ny ramme for byudvikling: “Som vi alle ved, så vil katastrofen komme, men har vi opbygget tilstrækkelige sociale bånd?” (Vejle Kommune, 2016). Den truende virkelighed af migrationsbølger, klimaforandringer og økonomisk globalisering trænger sig på, og de menneskelige fællesskaber skal have modstandskraft, der kombinerer de klassiske ambitioner for vækst, velvære og sikkerhed med modstandsdygtighed over for katastrofen. Væk er de rent optimistiske strategier for, hvordan en dansk kommune vil være ’verdensmester’ på et bestemt område. Nu skal visioner holdes op imod dystre fremtidsudsigter og uforudsigelige katastrofer.

I dette nummer af SLAGMARK stiller vi skarpt på *resiliens*. Når Vejle Kommune lader resiliens være en ledetråd for sociale, industrielle, økonomiske og miljømæs-

sige strukturer, så viser de os den retoriske og erkendelsesmæssige kraft, der ligger i begrebet. Resiliens, som begreb og ide, henter sin retoriske indflydelse fra kombinationen af at se katastrofen i øjnene og *samtidig* fremhæve nye muligheder for individer, samfund og socialitet. Opkomsten af resiliens på tværs af videnskaber og samfund vækker både refleksion, nytænkning og en række problematikker. Gennem nummerets artikler forsøger vi at give både en historisk kontekstualisering og en tværfaglig samtidsdiagnostik af dette hastigt voksende begreb.

RESILIENS KOMMER EFTER BÆREDYGTIGHED

Resiliens har længe været et begreb med mange tekniske og naturvidenskabelige anvendelser. I ingeniørvidenskaben har man for eksempel brugt resiliens som et begreb for, hvor meget et materiale kan bøjes, inden det knækker. I landbrugsvidenskaben har man brugt resiliens som et begreb for jordens bonitet eller ydeevne, dvs. for hvor meget jorden kan dyrkes uden at blive udpint. Det er sådanne tekniske betydninger, som vi ser vejleviske embedsmænd overføre til metaforiske fortolkninger af resiliensbegrebet med ord som 'sejhed', 'robusthed' og 'holdbarhed'. Overordnet betegner resiliens i videnskabelig sammenhæng et system eller en enhed, der kan tilpasse sig eksterne såvel som interne forandringer, påvirkninger og udfordringer uden at 'knække', dvs. uden at miste de grundlæggende egenskaber og kvaliteter, som fandtes før udfordringen.

Det kan måske undre, at vi i SLAGMARK har dedikeret et helt tema til et tilsyneladende naturvidenskabeligt begreb. Resiliens hører dog ikke længere blot til i naturvidenskaben. I løbet af de seneste årtier har begrebet bredt sig fra en relativt snæver akademisk sprogbrug til at blive brugt i langt bredere psykologiske, sociale, økonomiske og politiske problemstillinger. Ligeledes har begrebet bredt sig fra det videnskabelige samfund ud i offentligheden fra lokale, nationale og internationale regeringsinitiativer til sociale bevægelser og græsrodsorganisationer.

Eksemplerne er mange. I psykologien har man for eksempel interesseret sig for at forstå de forhold og mekanismer, der tilsyneladende gør nogle mennesker særligt resiliente eller modstandsdygtige over for traumer og svigt i barndommen. Som nævnt er Vejle Kommune blevet del af en international trend for resilient bystyring, nemlig Rockefeller Foundationens *100 Resilient Cities*-initiativ, der tæller mange af verdens største byer. I 1999 gik et netværk af universiteter, NGO'er og regeringer

sammen om den såkaldte *Resilience Alliance* – en forskningsorganisations, der er målrettet udforskningen af socio-økologiske systemer (f.eks. Resilience Alliance, 2010). Ligeledes gik en række af verdens største virksomheder (bl.a. DuPont, IBM, McKinsey and Co., Shell og Siemens) i 2013 og 2014 sammen om et *Resilience Action Initiative*, hvortil de satte en fysiker, Roland Kupers, med ekspertise i komplekse systemer, i spidsen for at udtænke en strategi til at gøre multinationale selskaber mere tilpasnings- og bæredygtige (eller resiliente) i en turbulent verden (Kupers, 2014, s. 9-10; jf. Nielsen, 2014). Endeligt har også FN udvidet sine bæredygtigheds-mål med resiliensstrategier over hele verden (United Nations, 2013).

Eksempler som disse afspejler, at vi lever i en tid, hvor sammentænkte modeller for klima, økologi og økonomi er blevet stadigt mere dominerende i videnskaber om mennesker og samfund. Af denne grund er 'bæredygtighed' ved at miste sin videnskabelige, politiske og retoriske kraft, idet der er usikkerhed omkring forskellen på økonomisk, økologisk og psykologisk bæredygtighed. Udviklingen er præget af en stigende interesse for, hvordan mennesker, dyr, planter og hele samfund kan agere i en tidsalder præget af ukontrollable processer. Det er her, at resiliens som en overordnet systemteori er blevet et langt mere samlende begreb på tværs af videnskaber, institutioner og aktører.

DET ANTROPOCÆNE ØKOKAOS

I akademiske kredse nævnes resiliens ofte i sammenhæng med *det antropocæne* eller *den antropocæne tidsalder*. I denne betegnelse, der stammer fra geologien, refereres der til, at vi lever i en tid, hvor det nu er mennesker, og ikke andre meteorologiske og termiske faktorer, der har størst betydning for Jordens forandringer: hvor menneskeligt forårsagede klimaforandringer kan udløse kædereaktioner, der ændrer vejret og dyrelivet på hele kloden; hvor ressourcer og arbejdskraft orienterer sig efter menneskeligt skabte, men computerstyrede finanssystemer; og hvor der efterspørges robusthed og modstandsdygtighed i en tid, hvor videnskabens grundforestillinger er i opbrud.

Det er abstrakte, teoretiske forestillinger, og i humanistiske kredse er de færreste vant til at tænke over økosystemer og deres egenskaber. Men et velkendt eksempel fra populærkulturen kan måske gøre problematikken omkring resiliens mere håndgribelig. Vi tænker tilmed på et eksempel fra før det antropocæne underholdte

tanken om, at mennesker kunne genskabe et økosystem fra en tidligere geologisk tidsalder. I Michael Crichtons klassiske sci-fi roman *Jurassic Park* fra 1990, der i 1993 blev filmatiseret af Steven Spielberg, inviteres en række eksperter til at teste og godkende en helt ny type forlystelsespark. I kølvandet på bioteknologien og genetikkens gennembrud er det lykkedes en excentrisk milliardær at klonе dinosaurer fra små mængder blod i en myg bevaret i rav, og nu er den uddøde livsform vækket til live igen. Videnskaben og rigmanden har genskabt den geologiske periode *Jura* på en øde ø. Foruden en repræsentant for ‘investorerne’, består ekspertteamet af to palæontologer og en *kaosteoretiker*. I en scene forklarer sidstnævnte til den ene palæontolog, hvad det egentlig er, hans videnskab går ud på. Han citerer *sommerfugleeffekten* – ”en sommerfugl kan måske med vingerne i Peking, og i Central Park vil du få regn i stedet for solskin” (Crichton, 2012, s. 83) – og understreger, at dette beror på en reel årsagssammenhæng, der samtidigt er præget af uforudsigelighed. Ingen videnskab kan følge så små faktorer som alle sommerfuglevingers bevægelse. Dette perspektiv efterlader palæontologen med den klassiske naturvidenskabelige baggrund mundlam og imponeret.

Gensplejsningen af dinosaurer viser sig i romanen at være en dårlig ide. Dyrene kan ikke styres inden for parkens indhegninger, og den genetiske sterilisering, som ellers skulle sikre yderligere kontrol, bliver på mystisk vis brudt, da dinosaurerne bliver i stand til at lægge æg og udnytte svagheder i parkens sikkerhed. Kaosteoretikeren advarer om, at dette nødvendigvis må blive udfaldet med forklaringen, at “livet finder en vej” (Crichton, 2012, s. 178-179). Som han forklarer, er kaosteorien en systemteori, der opererer ud fra to principper. På den ene side har alle systemer, simple som komplekse, en underliggende orden. På den anden side kan og vil disse systemer forårsage uforudsigelig adfærd (Crichton, 2012, s. 83).

Når kaosteoretikeren taler om “livets vej” til at reproducere sig selv, får vi en brugbar definition af resiliens som begreb, der dog ikke anvendes eksplicit i romanen. De laboratoriefremstillede dinosaurer har vist sig at være *resiliente* og i stand til at udnytte uforudsigelige fejl i det kunstigt skabte økosystem. De kan modstå angreb og forsøg på kontrol og finder nye veje til at reproducere sig selv. På trods af den påtvungne genmodifikation, som videnskabsfolk forventer, vil umuliggøre reproduktion, så overrasker økosystemet. Det er passende, at en kaosteoretiker er vidne til denne indsigt i romanen, for den er helt central for den tænkning, der vil kritisere de ‘gamle’ videnskabers tilgang til viden som målbar, kontrollerbar og forudsi-

gelig: “Linearitet er en kunstig måde at anskue verdenen på”, som han proklamerer (Crichton, 2012, s. 191). Kaosteorien, som nutidens resiliensstækning trækker meget på, er således netop interesseret i at lave en teori om de nye potentialer, der kan opstå, når dyr, planter og andre dele af et økosystem trues på livet.

KVANTEFYSIK, ØKOLOGI OG RESILIENS

Kaosteorien åbnede i 1980'erne armene for uforudsigeligheden og forsøgte at levere videnskabelige indsigter, der passede til den uforudsigelige verden. Disse indsigter blev samlet op af kulturteoretikere, forfattere og kunne i sidste instans populariseres i en Hollywoodfilm. Idéhistorisk har forestillingen om den uforudsigelige verden imidlertid været undervejs siden 1920'erne. Opdagelsen af kvantefysikken, anført af Niels Bohr, åbnede for forestillinger om umuligheden af både præcise målinger og indlysende forklaringer på den fysiske virkelighed. Bohr anså selv dette for en filosofisk problematik, idet hans teorier ophævede klassiske forestillinger om årsag og virkning. Som i kaoteoretikerens tilfælde, påpegede Bohr det umulige i at få fuldkommen klarhed over, hvad der præcist giver udfaldet af eksperimenter i kernefysikken. Der vil altid være en usikkerhed i målinger af fysiske forhold, og afgørende dele af disses adfærd forbliver fundamentalt ubestemmelige.

I 1950'erne og 1960'erne blev systemteorier populære på en lang række fagfelter, hvor mange anså kvantemekanikkens indsigter som en analogi til den vanskelige opgave, det var at overskue komplekse sammenhænge i et makroperspektiv, når det angik store sammenhængende systemer af mennesker, dyr og planter. Kaosteorien var en udløber af disse tanker, og den blev populariseret af videnskabshistorikeren James Gleick i bogen *Chaos: Making a New Science* fra 1987 – få år før Crichton skrev *Jurassic Park*. Allerede i starten af 1970'erne havde den canadiske økolog C.S. Holling imidlertid forsøgt at koble systemteori med økologi og miljøvidenskab, og det var i den sammenhæng, at det moderne begreb om resiliens blev formet. Hollings ideer, hvis indflydelse undersøges i flere artikler af dette nummer af SLAG-MARK, drejede sig netop om uforudsigeligheden i økosystemer.

I Hollings analyse betød resiliens, at disse økosystemer havde en evne til at modstå skadepåvirkninger, der, ifølge den hidtidige økologiske videnskab, burde have betydet ustabilitet og sammenbrud for hele økosystemet. Dette kunne f.eks. handle om et økosystem af rovdyr og deres byttedyr, hvor en skovbrand

grundlæggende ændrede levevilkårene for alle organismerne i systemet. Holling fokuserede på de uforudsigelige og non-lineære forløb, der efterlader økosystemet forandret, men stadigvæk levende og funktionelt (Holling, 1973). Måske var antallet af rovdyr langt lavere eller højere end før branden, men gennem systemets resiliens ville der være opstået en ny måde at overleve på. Hvor økologer tidligere undersøgte økosystemer ud fra, om de stadig besad én bestemt ligevægt, som betingede deres fortsatte eksistens, så foreslog Holling, at der kunne opstå nye former for ligevægt og stabilitet. Dette kaldte han for resiliens i systemet. Det betød også, at hvis man ville bruge den økologiske videnskab til at modvirke forurening og anden menneskelig naturpåvirkning, så var det vigtigt at følge de naturlige resilienspotentialer mellem menneskelige og økologiske systemer - også selvom de er non-lineære, dvs. umulige at forudsige, inden selve forandringen viser sig. Tænk igen på kliche-eksemplet med sommerfuglens vinger og regn i New York. I dynamiske systemer er der tilsvarende egenskaber, som er 'skjulte' selv for videnskaben, indtil de træder frem og gør en forskel. Det er forståelsen af, hvad der fremmer eller forhindrer resiliensen, som interesserede Holling og siden har inspireret folk på en lang række andre fagområder.

RESILIENS SOM POLITISK PARADIGMESKIFTE

Da Holling præsenterede ideen om resiliens, var det ikke startskuddet til et paradigmeskifte blandt økologer. Resiliens blev diskuteret, men også kraftigt kritiseret. Det er først i løbet af de seneste 15 år, at begrebet for alvor er blevet udbredt. Det nye begreb om resiliens er opstået som en kobling mellem samfundsteori, økologisk videnskab og klimapolitik, der har vist sig at være stærkere, end de fleste ville have antaget, da Holling skrev sin artikel om resiliens blandt rovdyr og byttedyr.

Den britiske politiske teoretiker David Chandler placerer resilienstænkningen helt centralt i de seneste årtiers erkendelsesmæssige vendinger inden for filosofi og samfundsvidenskab. Han kalder resiliens for "det første post-liberale eller post-moderne episteme", som giver et "sammenhængende, positivt alternativ til modernistiske måder at tænke over forholdet mellem subjektet og verden" (Chandler, 2014, s. 14). Resiliens som politologisk begreb er således vokset ud af en tradition for at tænke over den usikre karakter af viden i forbindelse med kompleksitetsteo-

ri, kaosteori og Hollings økologiske resiliensteori. Ligesom Holling kritiserede en økologisk videnskab, hvor videnskabsmanden kunne forudsige og beregne præcise resultater om økosystemers udvikling, så ser Chandler resiliensbegrebet som et opgør med den skråsikre, moderne socialvidenskab. Det selvberørende og frie individ, hvis beslutninger og præferencer kan adskilles fra ydre påvirkninger, er f.eks. en foretrukket figur i den moderne socialvidenskab. Når først socialvidenskaben begynder at anerkende kompleksiteten af spillet mellem individer, grupper, stater, økosystemer, sprog, teknologier, traditioner og forurening, så vil det ikke længere give mening at opretholde hverken faglige eller analytiske skel (f.eks. mellem subjektet og verden). Ifølge Chandler åbner dette døren for fundamentale erkendelsesmæssige og politiske ændringer. Så mens socialvidenskabernes sandhedsbegreb og løfter om rationelle samfundsløsninger bliver opløst, træder komplekse udfordringer også mere truende frem. Dette, mener Chandler, er baggrunden for, at det "post-liberale eller post-moderne episteme" handler mere om resiliens end om det moderne, frie liv for individer i samfundet.

Chanders sprogbrug bygger i mange henseender videre på Michel Foucaults teorier om den måde, hvorpå vi skal forstå forholdet mellem styring, regering og viden. Men en del af Chandlers pointe er, at hvor foucauldianere har været vant til at påpege en modstrid mellem politiske idealer på den ene side og samfundets mange kontrolmekanismer på den anden, så er hele udgangspunktet for resiliens-tænkningen, at moderne liberale idealer er nærmest umulige at opretholde. Det er et udtryk for, at verdens kompleksitet gør det umuligt at fastholde en sandhed om verden, der ikke inkluderer katastrofens komme. Dette er helt i tråd med den resiliensstrategi, som Vejle kommune har lagt frem for deres borgere. Men det har drastiske betydninger for forestillingen om frie individer, som har adgang til de ressourcer, der kan opfylde deres subjektive behov. Spørgsmålet er, hvordan teorien om det resiliente samfund påvirker vores måde at tænke og handle på – nu og i nyere historie – og om der er andre forestillinger og ideer, der har betinget populariteten af resiliens på tværs af faglige og politiske skel? Skal vi ukritisk lade kompleksiteten være den drivende (og truende) kraft, der driver politiske tænkning, vores klimapolitik og demokratiske debat? Selvom Chandler, Holling og Vejle Kommune har en pointe i deres kritik af forestillinger om en forudsigelig verden, så er der mange aspekter af resiliensideerne, der kalder på grundige analyser.

NUMMERETS BIDRAG

I nummeret har vi bestræbt os på at behandle resiliens fra en række forskellige vinkler. Således behandler nogle artikler resiliens i forhold til det enkelte individs psyke og etiske handlingsrum, mens andre artikler fokuserer på resiliens i et bedre, kollektivt perspektiv, både i forhold til samfundets sociale strukturer, regeringsstrategier, økologi, katastrofepolitik og sociale bevægelser. Med ambitionen om at formidle resiliens inden for så bredt et spektrum som muligt har vi endvidere prioriteret behandlingen den kritiske tradition og diskussion af resiliensbegrebet i mindst lige så høj grad som beskrivelsen af dets potentialer.

Vi lægger ud med en kritisk introduktion til, hvordan begrebet om socio-økologisk resiliens er blevet populært i international klimapolitik. I artiklen "Resiliensens åbenbaringer: Fra den ideologiske afvæbning af katastrofen til (p)anarkiets revolutionære implikationer" påpeger **Alf Hornborg**, at den økologiske gren af resilienstænkningen konsekvent har undereksporeret magtens rolle i analysen af mødet mellem økologiske, sociale og politiske systemer. Som Hornborg foreslår, vil man gennem et tættere engagement med socialvidenskaben og dennes forståelse for kultur og magt kunne skabe fundament for en kritisk diskussion af økonomiens grundantagelser som værende medvirkende til sårbarhed, dårlig ledelse og kriser.

I **Anders Dræby Sørensen**'s artikel "Sårbarhedens overvindelse og styrkens fascination – Den psykologiske og psykoterapeutiske resiliensforståelses idéhistorie" får vi en nærmere introduktion til psykologiens brug af resiliensbegrebet. Igennem en idéhistorisk historisering undersøger Sørensen, hvordan resiliens har udviklet sig til at blive en dominerende kategori for menneskets psykiske problemløsning. Som Sørensen påpeger bruges resiliens til at beskrive forholdet mellem menneskets psyke og en række kulturelle og politiske problemstillinger.

Videre i artiklen "Resiliens i et globalt klimaperspektiv" undersøger **Mikkel Fugl Eskjær** den praktiske, snarere end den akademiske, tilgang til og brug af resiliens. Gennem et casestudie af Bangladesh, der i det globale syd fremstår som et arketyppisk udviklingsland og udviklingspolitisk laboratorium, forsøger Eskjær at anskueliggøre, hvorfor resiliensbegreber har opnået en så stor popularitet og udbredelse, samt hvilke konsekvenser dette har for klimadiskussionen.

Fra det globale syd bringes vi i artiklen "Resiliens mellem individ og livsform" af **Martin D. Munk** ind i en mere lokal, dansk samfundshistorisk kontekst. Frem

for at anskue resiliens som et individbundet begreb, forsøger Munk at tænke det ind i, hvordan familier fra forskellige samfundsgrupper reproducerer sig selv samt håndterer samfundets udvikling. Munk undersøger således, hvordan såkaldte *levedygtige husholdninger* (familier) mestrer at varetage familiens muligheder for at leve et bæredygtigt liv generation efter generation.

I takt med at resiliensbegrebet har opnået større og større udbredelse inden for en række discipliner og samfundssfærer, er der ligeledes opstået en kritisk opposition til begrebet, der især har peget på dens implicite normativitet over for og marginalisering af offeret samt dets tendens til at overgeneralisere forestillinger om fremtidens risici. I sin artikel ”Resiliens, normativitet og sårbarhed” undersøger **Robin May Schott** i forlængelse af denne kritiske tradition den dikotomi mellem lidelse og handling, der er opstået både hos fortalere og kritikere af resiliens. Spørgsmålet er, hvordan vi kan italesætte ofre og sårbarhed inden for en ramme, der ikke forudsætter sårbarhed og handlekraft som oppositionelle termer.

Den kritiske diskussion af resiliensbegrebet fortsættes af **Bue Rübner Hansen** i artiklen ”Resiliens hinsides modstand og tilpasning – En samtidsdiagnostisk genealogi over tre begreber”. I moderne sikkerheds- og katastrofestrategier veksles der ofte mellem begreberne modstand, tilpasning og resiliens. Disse begreber kan dog blive indbyrdes konfliktuerende og på denne måde være hæmmende for strategiernes endemål. Gennem en historisering af resiliensbegrebets fremvækst, diskuterer Hansen, hvorvidt resiliens blot forbereder os på katastrofen uden at overveje at skabe en social og politisk økologi, som ikke er katastrofeskabende.

Et positivt, handlingsorienteret bud på hvordan vi som samfund har og skal håndtere behovet for klimapolitisk handling, får vi i artiklen ”Klimaresiliens: Fra handlingsunderskud til institutionsopbygning” af **Theresa Scavenius** og **Malene Rudolf Lindberg**. I denne artikel forsøger Scavenius og Lindberg at forstå og forklare underskuddet af politisk handling og grøn omstilling i en resilienskontekst. De peger på, at øget resiliensopbygning i vores samfundsmæssige institutioner kan ses som en mulig vej ud af det nuværende handlingsunderskud.

I temasektionens sidste artikel undersøger **Stefan Gaarsmand Jacobsen**, hvilken status resiliensbegrebet har for nyere klimaaktivisme i Europa og Nordamerika. I artiklen ”Resilient retfærdighed? – Klimabevægelsen og den systemiske retorik” sætter Jacobsen fokus på udviklingen af begrebet om klimaretfærdighed, der er blevet helt centralt i større klimademonstrationer og aktioner i de seneste 15 år.

I denne sammenhæng er resiliens, og den tilhørende systemiske tilgang til miljø, økonomi og politik, blevet et hovedbegreb for både aktivister og ledende intellektuelle. Jacobsen argumenterer imidlertid for, at resilienstænkningen risikerer at underminere den fortsatte mobilisering og demokratisering af de sociale bevægelser, der arbejder for at begrænse klimaforandringer.

I intermezzoet behandler vi to nyere politiske bevægelser i USA fra hver ende af det politiske spektrum. I **Paul Gammelbo Nissens** artikel ”Tea Party bevægelsen – Almindelig sund fornuft” får vi således indblik i Tea Party bevægelsens intellektuelle og idéhistoriske baggrund. Trods sin selvscenesættelse som anti-intellektuel og anti-abstrakt udtrykker bevægelsen, som Nissen viser, en særlig amerikansk form for konservatisme, der berører centrale spørgsmål i den politiske filosofi. Videre i **Bjarke Skærlund Risagers** artikel ”Occupy Wall Street – En bevægelse og dens intellekt(uelle)” bringes vi tæt på den amerikanske gren af Occupy bevægelsen. Gennem en undersøgelse af dets intellektuelle idégrundlag, politiske spørgsmål og strategier leverer Risager en grundig introduktion til og diskussion af bevægelsen.

Endelig bringer vi i sektionen Slagmark Debat denne gang “SLAGMARKs alternative udredning af Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik”. I forbindelse med Danmarks ambassadør til Indien Peter Taksøe-Jensens udredning, offentliggjort den 2. maj 2016, har SLAGMARK inviteret en række debattører til at levere kritiske modstykker eller supplementer til regeringens udredning. Sektionen er også offentliggjort på slagmark.dk og vores facebookside. Du skal være velkommen til at deltage i debatten!

Som sædvanligt afsluttes nummeret med en anmeldersektion, hvor nyere udgivelse af idéhistorisk og filosofisk relevans gives en kritisk omtale.

Tilbage er der kun at ønske rigtig god læselyst!

LITTERATUR

- Chandler, D. (2014). *Resilience: The Governance of Complexity*. London: Routledge
- Crichton, M. (2012 [1990]). *Jurassic Park*. New York: Ballantine Books
- Holling, C. S. (1973). Resilience and Stability of Ecological Systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, Vol. 4, s. 1-23.
- Kroustrup, J. m.fl. (2016). *Vejles Resiliensstrategi*. Vejle: Vejle kommune
- Kupers, R. (red.) (2014). *Turbulence – A Corporate Perspective on Collaborating for Resilience*. Amsterdam: Amsterdam University Press
- Nielsen, J. S. (2014). “Værsgo, her er det nye omstillingsmantra: resiliens”, *Information*, 25. juni
- Resilience Alliance (2010). *Assessing resilience in social-ecological systems – Workbook for practitioners*. Version 2.0. Hentet fra: www.resalliance.org/3871.php
- Vejle Kommune (2016). *Resilient Vejle* [videofil]. Hentet fra www.youtube.com/watch?v=awXfdNKW0eo
- United Nations (2013). *United Nations plan of action on disaster risk reduction for resilience*. United Nations System Chief Executives Board for Coordination. Hentet fra: www.preventionweb.net/publications/view/33703

